

УДК 007 : 304 : 070

ГЕНДЕРНА ПРЕЗЕНТАЦІЯ В ПОЛІТИЦІ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ СУЧАСНОЇ ПАРТІЙНОЇ ПРЕСИ В УКРАЇНІ)

ГЕОРГІЄВСЬКА Вікторія,

канд. наук із соц. комунік., доц.,

Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, вул. Мельникова, 36/1, м. Київ, 04119, Україна,

e-mail: v.georgiievaska@gmail.com

Наявність законодавчих міжнародних та національних документів, окремих державних програм не зняли з порядку денного в Україні питання гендерного паритету. Особливо це помітно в політичній сфері та на рівні висвітлення гендерних питань у пресі, зокрема й партійній. Мета цього дослідження – з'ясувати роль представлення жінок в українській політиці, зокрема на шпальтах партійної періодики останніх років. Об'єктом дослідження стали партійні періодичні видання (зокрема «Свобода», «Солідарність», «Нація і держава» та ін.), а предметом – виявлення «гендерної асиметрії» на шпальтах зазначеної преси. Для з'ясування кількісної презентації гендерного контенту партійних газет України використано контент-аналіз, що дозволив виявити показники переважання чоловіків серед зображень, поданих на шпальтах періодики.

Ключові слова: партійна преса, зображення, гендерний контент, гендерна асиметрія.

Вступ. Незважаючи на те, що Україна задекларувала важливі національні закони й державні програми (зокрема, гендерна рівність у нашій державі гарантується Конституцією України, Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», відповідною Державною програмою на період до 2016 р. і т. д.), а також ратифікувала основні міжнародні документи (Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Цілі розвитку тисячоліття ООН), однак доступ жінок до вищих щаблів влади, як вказують дослідники цієї важливої політичної сфери, перебуває на «декларативному рівні» [1, с. 5].

У цьому разі повчальним може бути досвід інших країн (Норвегії, Швеції, Фінляндії, Литви, США, Великої Британії). Участь та повноваження жінок європейських країн у політиці своїх держав, механізми впровадження рівних можливостей як засобу демократичного й економічного розвитку, національний рівень виявлення жінок у професійній політичній кар'єрі скрупульозно розглянуто як в українських збірниках, так і в зарубіжних аналітичних матеріалах [2].

Мета цього дослідження – з'ясувати роль представлення жінок в українській політиці, зокрема на шпальтах партійної періодики останніх років. Об'єктом дослідження стали партійні періодичні видання (зокрема «Свобода», «Солідарність», «Нація і держава» та ін.), а предметом – виявлення «гендерної асиметрії» на шпальтах зазначеної преси.

Методи дослідження. Важливими для дослідження теми є загальнонаукові методи – аналіз, синтез, узагальнення. Для з'ясування кількісної презентації гендерного контенту партійних газет України використано контент-аналіз, що дозволив виявити показники переважання чоловіків серед зображень, поданих на шпальтах періодики.

Результати й обговорення. Серед майже 200 політичних партій у нашій державі лише кілька мають «жіноче обличчя» («Жінки України», Всеукраїнська партія жіночих ініціатив, Жіноча народна партія, ПП «Солідарність жінок України»), причому на політичній арені, під час виборних перегонів останніх років вони не мали значного успіху. Серед партійних лідерів помітними постатями цього десятиліття стало

не так багато жінок: Юлія Тимошенко, Ганна Герман, Наталія Вітренко, Наталія Королевська, Ірина Геращенко, Людмила Супрун, Інна Богословська та деякі інші.

На певну «безперспективність» конкуренції «жіночих за формою» партій проти «чоловічих за суттю» партій вказувала й Е. Слободянюк [3, с. 5], вважаючи, що багатьом не вистачає досвіду «школи громадської та / або адміністративної роботи» в низових структурах державного управління і громадського сектора. Про це свідчить і той факт, що жінки у Верховній Раді України останнім часом становили від 8 до 12 %.

Скажімо, про участь у місцевих (обласних, міських, районних, районних у містах) виборах 25 жовтня 2015 р. в Україні прийняли рішення 142 партії, серед яких було представлено й три суто жіночі політичні організації: «Жінки України», «Солідарність жінок України», «Жінки за майбутнє» Всеукраїнське політичне об'єднання [4].

Гендерні аспекти формування паритетної демократії в Україні постійно знаходяться в центрі уваги українських науковців, особливо в галузі філософії, політології, соціології, соціальних комунікацій. Так, новітні тенденції розвитку жіночого громадсько-політичного руху розглянула Л. Пиляева, участь жінок у політиці на місцевому рівні узагальнила М. Скорик, гендерні стереотипи в сучасній українській політиці проаналізував колектив авторів монографії «Філософія українського буття» [5].

Очевидно, що на сторінках партійної періодики більше трапляється публікацій про жінок та їхні зображення, якщо політичну силу в такій партії становлять жінки. Це стосується таких газет Всеукраїнського об'єднання «Батьківщина», як «Батьківщина» (Київ, Вінниця, Запоріжжя, Суми), «Наша Батьківщина» (Тернопіль, Львів, Миколаїв) та інших регіональних видань. Фактично не знайдемо жодного номера такої газети без обличчя (фотографії) та висловлювань лідера партії; постійно подаються заяви, інтерв'ю, резонансні справи, вимоги, враження, зустрічі, що тісно пов'язані з партійною діяльністю Ю. Тимошенко.

Не залишають поза увагою історичні жіночі постаті, досягнення сучасниць у різних сферах життя (політиці, науці, культурі, освіті, економіці) такі партійні часописи, як «Наша Україна» (Народний союз Наша Україна), всеукраїнські газети «Удар» і «Перспектив свободи» (партія «Удар» Віталія Кличка), «Свобода» (одноіменне всеукраїнське об'єднання), «Нація і держава» (Конгрес українських Націоналістів), суспільно-політичні тижневики «Народна» (Київ; Народна партія В. Литвина) та «Народне Поділля» (Хмельницький) та ін.

Так, у віснику Київської міської організації Аграрної партії України «Аграрії – киянам» уже на першій сторінці подано програмний анонс українського композитора, народного артиста України Олександра Злотника: «Україна споконвіку трималася на трьох китах: жінці, землі й пісні»; а доктор медичних наук Сергій Риков адресував свої слова матері, адже новий свій саджанець він назвав деревом Мам (2015. – Жовт.).

Інформаційний бюлетень «Наш край» нечасто згадує про жінок, лише визначаючи кандидатів до Київради (із 20 представників – 3 жінки) та звертаючись до «гласу народу» (із трьох «почутих» – двоє жінок) (2015. – 19 жовт.); відповідно в номері від 9 жовтня серед кандидатів у депутати до Київради (всього 16 осіб) 5 жінок, а «думки киян» представляють 2 чоловіки та 1 жінка. Подібна ситуація у багатьох партійних газетах України.

На початку весни «індикатором» ставлення всіх суспільних інституцій до гендерного питання є врахування (привітання) чи ігнорування свята 8 Березня. В цьому відношенні можна порівняти позицію державних очільників і політичних лідерів України: фактично всі – від президента та перших осіб держави до інших партійних сил згадали «жіночий день». Скажімо, президент Петро Порошенко опублікував на своїй сторінці у Facebook відеопривітання: «Дорогі жінки! Щедрість ваших душ зігриває, сила духу – захоплює, а краса – вселяє віру в краще майбутнє. Зі святом

вас!». Прем'єр-міністр Арсеній Яценюк означив 8 Березня як «свято весни, надії та любові», «день, який символізує непереборну рішучість жінки бути в авангарді прогресу людства, дедалі більш повноцінно реалізовувати себе в економіці і культурі, політиці і науці, освіті і спорті» [6].

Важливим є факт, що в Україні 8 березня відзначається як Міжнародний жіночий день. Згідно з розпорядженням Кабміну від 11 листопада 2015 р. за № 1155-р ця дата вважається вихідним, а робочий день напередодні свята 7 березня рекомендовано перенести на суботу, 12 березня.

У загальному руслі подав згадку про традиційність «жіночої солідарності» офіційний сайт КПУ (П. Симоненко), де поруч дві дати: привітання з Міжнародним жіночим днем 8 Березня («Символом перших весняних днів, коли відчувається прихід прекрасної пори і оновлення природи, є свято – Міжнародний жіночий день 8 березня, яке несе у світ ніжність і красу, уособлює в собі такі одвічні поняття, як Жінка, Матір, Любов, Краса, Добро») [7] і згадка про 63-тю річницю від дня смерті «одіозної постаті» в історії ХХ ст. Й. В. Сталіна. Не залишилася партія також осторонь відзначення цьогорічної пам'ятної дати Лесі Українки (145 років від дня народження) – на головній сторінці офіційного сайту партії згадано видатну українську поетесу в контексті «Леся Українка і соціалізм».

Іншим чином, відмінним від попереднього, згадали про цей день партійні газети «Солідарність», «Свобода», «Нація і держава».

У березневому номері газети «Солідарність» першу сторінку прикрашає фото з квітами, а народний депутат України Ірина Фріз відповідає на запитання редакції: чи святкує вона 8 Березня? що хотіла б побажати українським жінкам? Відповідь була досить виваженою: «Українські жінки варті того, щоб їм освідчувались у коханні й дарували квіти щодня, а не лише один раз на рік... Для мене особисто початок березня – це передусім початок весни...» (2016. – № 3).

Натомість на шпальтах газети «Свобода» у рубриці «Акцент» підкреслено «антиберезневу» позицію. Депутат Черкаської обласної ради від ВО «Свобода» Оксана Ковбоша заявила: «Друзі, мене не потрібно вітати з Днем захисту жінок! Я не беззахисна! Я не феміністка і не соціалістка. Я маю рівні виборчі права (які, до речі, реалізувала). Я можу голосувати. Я маю право на працю і освіту (в мене їх дві). Мене не обтяжує кухня і домашній побут, мені це подобається, і я мрію стати мамою. Я не борюся за повну рівність чоловіків і жінок, бо ми за природою різні і маємо різне покликання».

Я українка, мене як жінку ніхто не дискримінує. Тому заспокойтеся з 8 Березня. Якщо так хочеться привітати, то потерпіть до завтра (9 березня українці святкують День народження Тараса Шевченка. – Ред.)» (2016. – 10–16 берез.).

Газета КУН «Нація і держава» березневий номер присвятила кільком постатям: Надії Савченко, Тарасу Шевченку, Валер'яну Підмогильному, Славі Стецько, Кирилові Осьмакові, політичним в'язням та ін. Символічно виглядає перша шпальта із заголовком «Репрезентант України», де йдеться про «незламну, нескорену, незбориму» Н. Савченко, «нашу сатисфакцію перед світом». У редакційній публікації наголошено: «Душа Надії співзвучна із сутністю України. Тому полонянка захищала її честь так органічно і правдиво. Якщо народ має таких дочок, то він безсмертний» (2016. – Берез.).

На «гендерну площину» партійних газет можна подивитися також із погляду співвідношення авторів та зображень. Якщо проаналізувати лише один березневий номер, то, підрахувавши, отримаємо такі дані: у газеті «Солідарність» усього 9 публікацій (3 – без підпису, 4 публікації належать жінкам, 2 – чоловікам); у «Свободі» загалом 39 матеріалів, із них лише кілька зазначають авторство; «Нація і держава» пропонує читачам 34 публікації (11 – без підпису, 13 належать чоловікам і 10 – жінкам). При цьому редактором газети «Блоку Петра Порошенка» є Володимир Ільчен-

ко, а в двох наступних виданнях відповідно Галина Чорна і Марія Базилюк. Проте найбільше журналісток дописує до органу КУН (по кілька матеріалів щонайменше подають М. Базилюк, Н. Прудка, Л. Коханець, М. Кисильова та ін.). Активними авторками «Свободи» є Г. Чорна та Я. Тягнибок.

При підрахунку фотографій, представлених на шпальтах уже зазначеної партійної періодики, маємо таку статистику: «Солідарність» (2016. – № 3) подає 18 світлин (на 11 зображені лише чоловіки, на 4 – лише жінки); «Свобода» (2016. – 17–23 берез.) вміщує 30 зображень (на 24 – лише чоловіки, на одній – жінка-пенсіонерка). «Нація і держава» (2016. – Берез.) має чіткіший розподіл 22 позицій ілюстрованого матеріалу, зокрема це 6 групових знімків (школярі, вечір пам’яті Слави Стецько, у бібліотеці тощо), 3 – нейтральні (будівництво, краєвиди Криму, обкладинка книги), на 10 представлено чоловіків (Т. Шевченко, Папа Римський Франциск, К. Осмак, В. Підмогильний, Л. Танюк, В. Сергійчук та ін.), на 3 – жінки (Н. Савченко, С. Стецько, І.-К. Куропась). Таким чином, варто зауважити, що партійне життя і партійні погляди на історію, суспільство, відображення поточних подій не завжди враховують ґендерний баланс.

Отже, при тому, що журналістика, зокрема в Україні, останнім часом значно фемінізувалась, однак рівень представлення жінок «як героїнь сюжетів та газетних статей» істотно не змінився. Як указують автори навчального посібника з ґендерної рівності та недискримінації «ґендерні медійні практики», цей рівень представленості жінок у газетах становив 36 %, у журналах та інтернет-ЗМІ ще нижчий – приблизно 23–24 % [цит. за: 8, с. 27]. Таким чином, експерти вважають: «якість представленості жінок у вітчизняних медіа ... залишає бажати кращого».

Висновки та перспективи. Прагнення до ґендерної рівності ще не дало вагомих результатів як у площині української політики, так і в питаннях висвітлення діяльності українських жінок-політиків на шпальтах партійної преси. ґендерна асиметрія досі наявна в політичній думці України, в інформаційній галузі, мовних особливостях офіційної сфери. Ці та інші питання потребують глибшого і більш скрупульозного вивчення.

1. *Марценюк Т.* Жінки в українській політиці: виклики і перспективи змін / Т. Марценюк. – К. : Міжнародний центр перспективних досліджень, 2015. – 35 с.

2. *Жінки в політиці: міжнародний досвід для України / за заг. ред. Яни Свердлюк (Норвегія) та Світлани Оксамитної (Україна).* – К., 2006; *Some issues on women in political, media and socio-economic space / ed. by Iwetta Andruszkiewicz, Alina Balczyńska-Kosman.* – Poznań, 2012.

3. *Слободянюк Е.* Політика – не жіноча справа? / Е. Слободянюк // *Нова політика.* – 1998. – № 6. – С. 5–9.

4. *Місцеві вибори. Україна 2015.* Офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vm2015/PVM109?PT001F01=100>. – Дата доступу: 12.03.2016.

5. *Пиляєва Л. В.* Жінка як суб’єкт політики: феномен політичного лідерства в умовах сучасних демократичних перетворень : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / Пиляєва Л. В. – К., 2013. – 20 с.; *Скорик М. М.* Жінка в політиці України на місцевому рівні: шляхи, проблеми, участь : аналіт. звіт / Скорик М. М. – К., 2014; *Грабовська І. М.* Філософія українського буття : моногр. / І. М. Грабовська, Т. М. Ємець, О. І. Мостяєв; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2006.

6. *Перші особи української держави привітали жінок зі святом 8 Березня* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.112.ua/suspilstvo/pershi-osoby-ukrainy-pryvitaly-zhinok-zi-sviatom-8-bereznia-296661.html>. – Дата доступу : 10.03.2016.

7. *Офіційний сайт КПУ* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kpu.ua/>. – Дата доступу : 10.03.2016.

8. *ґендерні медійні практики : навч. посіб. із ґендерної рівності та недискримінації для студ. вищих навч. закладів.* – К., 2014. – 206 с.

UDC 007 : 304 : 070

Gender presentation in politics (on the publications of the modern party periodicals in Ukraine)**Georgiievskia Viktoriia**, PhD (Social Communications),

Taras Shevchenko National University of Kyiv, The Institute of Journalism, 36/1, Melnykova St., Kyiv, 04119, Ukraine, e-mail: v.georgiievskia@gmail.com

The actuality of gender parity isn't removed from the agenda in Ukraine by the functioning of the range of international and national legal documents, some government programs, etc. This is especially noticeable in the political sphere and the level of coverage of gender issues in the media, including the party periodicals. The purpose of this investigation is to find out the role of representation of women in Ukrainian politics, particularly on the pages of party periodicals in recent years. The object of the research was the party media (including «Svoboda / Freedom», «Solidarnist / Solidarity», «Nacnia i Derzhava / The Nation and the State», and others). Thus it was important to identify «gender asymmetry» on the pages of the mentioned periodicals. The method of content analysis helped to understand the quantitative presentation of gender content of the Ukrainian party newspapers, which revealed prevalence rates among men pictures that are shown in mass media. Gender asymmetry exists in the field of the political thought, mass media practice and even in the language peculiarities of gender content in Ukraine. These issues are still actual for our political and media spheres and need further scientific discourse.

Key words: party periodicals, illustration, gender content, gender asymmetry.

Гендерная презентация в политике (по материалам современной партийной прессы в Украине)**Георгиевская Виктория**

Наличие законодательных международных и национальных документов, отдельных государственных программ не сняли с повестки дня в Украине вопрос гендерного паритета. Особенно это заметно в политической сфере и на уровне освещения гендерных вопросов в прессе, в частности партийной. Цель данного исследования – выяснить роль представления женщин в украинской политике, в том числе на страницах партийной периодики последних лет. Объектом этого исследования являются партийные периодические издания (преимущественно «Свобода», «Солидарность», «Нація і держава/Нація и государство» и др.), а предметом – выявление «гендерной асимметрии» на страницах указанной прессы. Для выяснения количественной презентации гендерного контента партийных газет Украины использован контент-анализ, позволяющий определить показатели преобладания мужчин среди изображений, представленных на страницах периодики.

Ключевые слова: партийная пресса, изображение, гендерный контент, гендерная асимметрия.

1. *Women in the Ukrainian politics: challenges and prospects of changes* / Tamara Marceniuk. – Kyiv, 2015.

2. *Women in politics: international experience for Ukraine* / ed. by. Yana Sverdliuk (Norway) and Svitlana Oksamytna (Ukraine). – Kyiv, 2006; *Some issues on women in political, media and socio-economic space* / ed. by Iwetta Andruszkiewicz, Alina Balczyńska-Kosman. – Poznań, 2012.

3. *Slobodianiuk E. Is politics for women's activity?* / Elina Slobodianiuk // *Nova polityka*. – 1998. – № 6. – P. 5–9.

4. *Local elections. Ukraine 2015. Official web-portal* [Electronic resource]. – Reference : <http://www.cvk.gov.ua/pls/vm2015/PVM109?PT001F01=100>. – Accessed : 12.03.2016.

5. *Pyliajeva L. V. Woman as a subject of politics: phenomenon of the political leadership in the period of the modern democratic transformation: thesis for the Candidate in Political sciences: specialty 23.00.02* / Pyliajeva L. V.; M. Dragomanov National Pedagogical University. – Kyiv, 2013; *Skoryk M. M. Woman in the politics of Ukraine on the local level: ways, problems, activities: analytical report* / Skoryk M. M. – Kyiv, 2014; *Hrabowska I. M. Philosophy of the Ukrainian existence: monograph* / I. M. Hrabowska, T. M. Yemets, O. I. Mostiajev ; Taras Shevchenko National University of Kyiv. – Kyiv, 2006.

6. *The first persons of the state congratulated women on the March 8 Holiday* [Electronic resource]. – Reference : <http://ua.112.ua/suspilstvo/pershi-osoby-ukrainy-pryvitaly-zhinok-ziviatom-8-bereznia-296661.html>. – Accessed : 10.03.2016.

7. *Official site of the Communist Party of Ukraine* [Electronic resource]. – Reference : <http://www.kpu.ua/>. – Accessed : 10.03.2016.

8. *Gender media practices: textbook on gender equality and non-discrimination for the students of higher educational establishments*. – Kyiv, 2014. – 206 p.

Стаття надійшла до редакції 11.05.2016